

KRUNO PRIJATELJ

Pala Feliksa Tironija u Kamenu

U župnoj crkvi nekoć slikovitog sela Kamen u okolini Splita, koje se sad uklopilo u prošireni novi dio grada koji se produžuje prema Stobreću, a koji sam nedavno posjetio zahvaljujući ljubeznom pozivu kolegice prof. Ksenije Ciccarelli, moju je pažnju privukla oltarska pala glavnog oltara koja odaje ruku slikara skromnih mogućnosti, u čijem se stilu spajaju na karakterističan način rustično interpretirani barokni oblici i neki latentni i diskretni dah neshvaćenog klasicizma. Mislim da ne treba posebno opisivati ovo platno dijelom pokriveno velikim svetohraništem koje ima na donjem dijelu likove sv. Jurja na konju i sv. Mihovila kako ubijaju zmajeve, a na gornjem stereotipni lik Bogorodice koja desnicom podržava Dijete okružena sladunjavim anđeoskim glavicama koje vire iz oblika. Bolje od opisa ilustrirat će sliku koja ima nad Bogorodicom još i barokno razigrani lik Boga Oca u stavu blagoslova fotografija Živka Bačića.

Na donjem dijelu pale je dulji zapis koji glasi:

5. 7bre. Brazza. Cast. S. Pietro

1796

*Fatta sotto la direzione
delli*

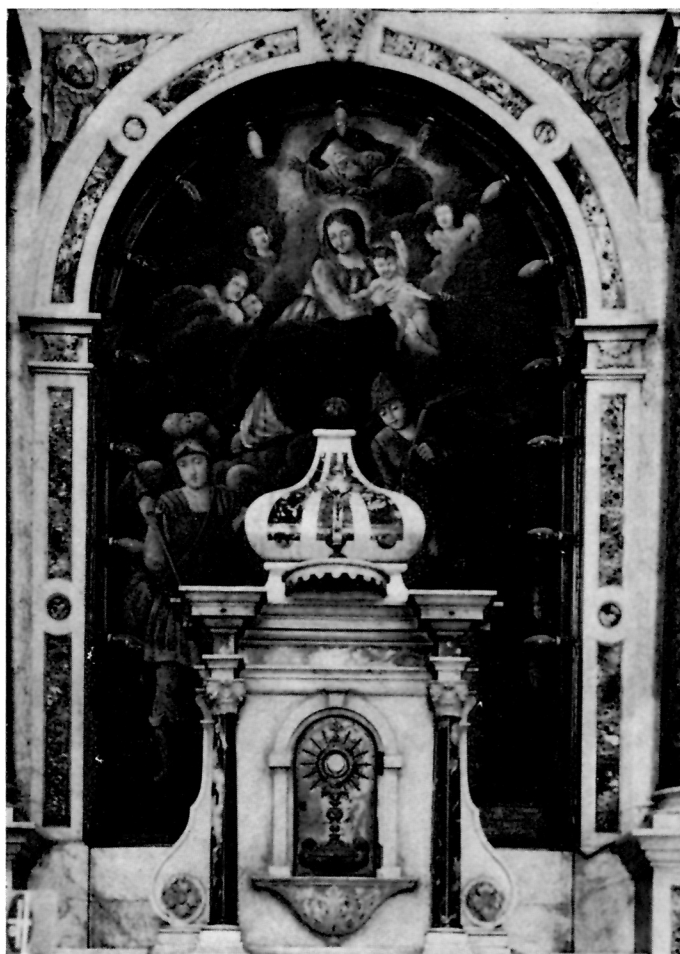
Sig.. D. Martino Bossicouich Curato

Mattio Gietazouich Procuratore

Barissa Goich Giudice.

Za određivanje autora slike ovaj zapis, koji navodi hrvatska imena župnika i časnika bratovštine, daje dragocjen podatak, da je slika dovršena 5. rujna 1796. u Supetru na Braču. Ako taj podatak povežemo uz stil slike tj. uz njezine uočljive tipične crte, nema sumnje da se radi o bračkom slikaru amateru, po zanimanju oficiru, Feliksu Tironiju (1722—1808), kojemu ovaj rad povećava skromni katalog, a čiju smo pojavu nekoliko puta spomenuli u svojim radovima, uočavajući u njoj i na neki način sintezu skromnog finalea dalmatinskog baroknog slikarstva.

O Tironiju sam opširnije pisao još pred dvadesetak godina, opisujući njegove radove u župnoj crkvi u Supetru na Braču (dva moćnika s vratnicama koje predstavljaju anđele s atributima svetaca u relikvijaru i drugi s vratnicama na kojima je lik Bezgrešno začele,

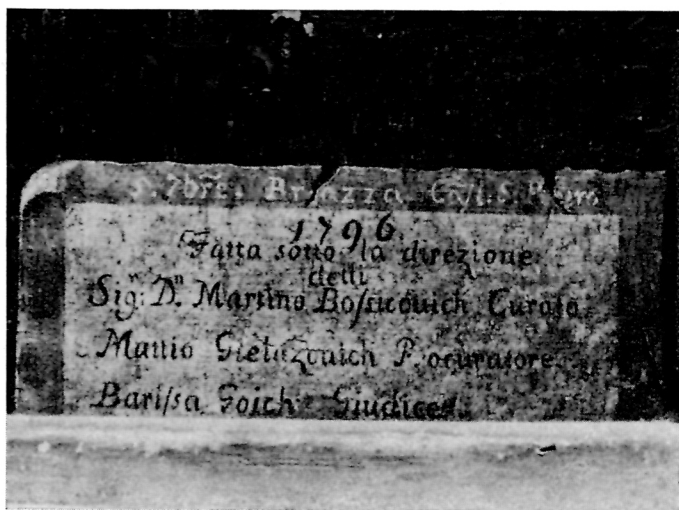

*Feliks Tironi, OLTARSKA PALA — Kamen, župna crkva.
Foto: Živko Bačić*

palu sa svecima Rokom, Alojzijem i Ivanom Nepomukom i portret župnika Bartolomea Durlindana). Ističući već tada da je taj portret najveći domet Tironijeva slikarstva, opisao sam i palu u župnoj crkvi u Mircima s prizorom Oplakivanja nad svecima Rokom i Josipom. Tom sam prilikom bio i donio i Tironijevu smrtovnicu iz god. 1808, gdje se tom slikaru, koji se u spomenutim radovima iz posljednjeg decenija setečenta potpisivao »tenente«, navodi — a bilo je to doba francuske vladavine — naziv »Vice Dux inter milites ex Veneta Republica«.

Nešto kasnije u svojem pregledu bračkih spomenika novoga vijeka spomenuo sam slične podatke uz opširniju stilsku analizu ističući sirovost boje i diskretna nastojanja u crtežu, te naglašavajući kako se iz tih dijela nastalih na periferiji likovnih zbivanja Zapada može kod ovog provincijskog amatera naslutiti susret baroka na umoru i klasicizma na pomolu.

Nađene su nakon toga još dvije Tironijeve slike: pala na glavnom oltaru župne crkve u Boļu s prikazom Bogorodice s Djetetom, sv. Josipom, malim sv. Ivanom te svecima Terezom Avilskom, Ivanom od Križa i Vinikom Fererskim, te medaljoni s prikazima prizora iz

Feliks Tironi, *OLTARSKA PALA (detalj)* — Kamen, župna crkva. Foto: Živko Bačić

Marijina života i simbolima muke Kristove oko jedne »pala portatile« s kasnobizantskom ikonom u katedrali u Makarskoj. Potpis na tim slikama otkrio je C. Fisković, a bolsku sam palu i sam opisao i reproducirao, uočavajući na njoj veće kvalitete od ostalih Tironijevih radova i pretpostavljajući da je autor imao za uzor neki nama nepoznati bakrorez.

¹ K. Prijatelj, Tri priloga iz umjetnosti baroka na otoku Braču, Brački zbornik 3, Split 1977, str. 80–87.

² K. Prijatelj, Kulturni spomenici otoka Brača, Zagreb 1960, str. 219–222.

³ C. Fisković, Spomenici grada Makarske, Makarski zbornik I, Makarska 1971, str. 230; C. Fisković, Slika Francesca Maggiotta u Korčuli, Zbornik za likovne umjetnosti broj 8, Novi Sad 1972, str. 273; K. Prijatelj, Vraćajući se bolskim slikama, Spomenica u povodu 500. obljetnice dominikanskog samostana u Bolu, Zagreb 1962, str. 371–373.

S palom u Kamenu broj Tironijevih djela se povećao na osam i njihov bi kronološki red glasio:

1. vratnice relikvijara u Supetru iz 1780,
2. portret župnika Durlindana u Supetru iz 1783,
3. pala u Mircima iz 1783,
4. pala u Supetru iz 1784,
5. vratnice drugog relikvijara u Supetru iz 1786,
6. pala u Makarskoj iz 1787,
7. pala u Bolu iz 1790.
8. pala u Kamenu iz 1796,

Svih osam poznatih slika Tironi je, prema tome, izveo između svoje 58. i 74. godine. Može se opravdano postaviti pitanje gdje su njegovi raniji radovi, kakvi su bili, da li je možda živio izvan Brača, kod kojega je lokalnog slikara učio i da li je uoči sedmog decenija završio svoje čedno umjetničko djelo. Zanimljivo bi bilo restaurirati i veliku ex voto sliku u supetarskoj kapeli sa članovima obitelji Dujmović prebojanu od slikara Dunava Rendića, da se utvrdi nije li i ta neobična kompozicija njegov rad.

Može izgledati preuveličavanje i hipertrofiranje vraćati se nekoliko puta na jednog skromnog amatera ograničenih kvaliteta. Ako se, međutim, dublje uđe u tužnu likovnu situaciju, osobito na polju slikarstva u Dalmaciji pred pad Mletačke Republike, postat će jasno kako je dragocjen svaki i najmanji doprinos da bi se i u tim »mrtvim razdobljima« potvrdio kontinuitet umjetničkog stvaralaštva domaćeg čovjeka na ovome tlu koje je u ranijim stoljećima bilo ne samo ažurno, već i po kvaliteti »al pari« s evropskim umjetničkim zbivanjima. Moje skromne revokacije jednog Devite, Katušića, Martinija, Barača, Zečevića i tolikih drugih ne želim samo istaknuti da parafraziram blistavu frazu Antuna Barca »veličina malenih« u »značenje malenih«, već i da upozorim na potrebu daljnjeg rada u tom smislu, da bi slika naše umjetničke prošlosti bila što iscrpnija. I stoga je i pala u Kamenu, koja je po svojem natpisu također i dokaz i svjedočanstvo umjetničkih ambicija domaćih ljudi jednog malenog i u svoje doba sasvim perifernog sela, jedan kamačak (da svjesno upotrijebim ovu igru riječi) u tom okviru.

Riassunto

UNA PALA DI FELICE TIRONI A KAMEN (SPLIT)

Nella chiesa parrocchiale di Kamen (dintorni di Split) si trova sull'altar maggiore una pala rappresentante la Vergine e i santi Giorgio e Michele con un'iscrizione che reca i nomi del curato e dei membri della confraternita che hanno ordinato la tela datata nel 1796 a Castel S. Pietro nell'isola di Brač. Questo dato e lo stile del dipinto sono argomenti per la certa attribuzione dello stesso al pittore dilettante Felice Tironi

da Supetar di professione ufficiale. Di questo pittore, morto nel 1808, sono note opere datate tra 1780 e il 1790 che vengono analizzate e che tutte più o meno dimostrano una sintesi provinciale della tradizione barocca con discreti elementi neoclassici. Nei fatti pittorici di quel triste periodo dell'arte dalmata questo pittore ha un modesto posto e non deve essere completamente dimenticato.